

Motion till riksdagen 2010/11:A400

av Désirée Pethrus Engström och Anders Sellström
(KD)

Arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om insatser för att underlätta för personer med funktionsnedsättning att ta sig in på arbetsmarknaden.

Motivering

Drygt en halv miljon människor, eller sex av tio personer med funktionsnedsättning, bär på en funktionsnedsättning som gör att deras arbetsförmåga är nedsatt. I denna grupp är rörelsehinder den vanligaste funktionsnedsättningen.

Personer med funktionsnedsättning har jobb i betydligt lägre utsträckning än andra. År 2008 var 50 procent av personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga sysselsatta medan motsvarande siffra för ej funktionsnedsatta var drygt 77 procent. Sysselsättningsciffrorna för 1998 var 56,3 för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga och 74,3 procent för övriga. Sysselsättningsgraden har alltså minskat bland personer med funktionsnedsättning som har nedsatt arbetsförmåga samtidigt som den alltså ökat bland övriga.

Oavsett regeringsinnehav har sysselsättningsgraden för personer med funktionshinder varit alldeles för låg. Detta är inte bra för samhällsekonomin men framför allt är det inte bra för den enskilda personens möjlighet till egen försörjning. Regeringen arbetar nu med en sysselsättningsstrategi på EU-nivå, EU 2020, där målsättningen är att höja sysselsättningsnivån totalt bland befolkningen för att klara den ökade konkurrensen från omvärlden. Därför är det nu extra viktigt att aktiva åtgärder sätts in för att få in fler personer med funktionsnedsättning på arbetsmarknaden.

Fel! Okänt namn

Alliansregeringens insatser för personer med funktionsnedsättning

Nystartsjobb

Alliansregeringens inställning när det gäller anställning med stöd är att nystartsjobb i första hand ska användas. Det särskilda nystartsjobbet innebär att en arbetsgivare som anställer personer under 26 år, som under minst sex månader haft hel sjukpenning, rehabiliteringspenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning, får ett stöd som motsvarar dubbla arbetsgivaravgiften under maximalt fem år. Detta arbete har varit framgångsrikt, drygt 18 procent av alla nystartsjobb 2007–2008 gick till personer med funktionsnedsättning.

Subventionerade anställningar

För de personer som behöver ytterligare stöd finns olika subventionerade anställningar i form av lönebidrag, skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare (OSA), skyddad anställning hos Samhall AB samt utvecklings- och trygghetsanställning. Dessa anställningsformer fyller en viktig funktion för många arbetssökande som på grund av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga står långt från arbetsmarknaden. Alliansregeringen har under de senaste fyra åren satsat kraftigt på dessa anställningsformer. Exempelvis har antalet lönebidrag successivt ökat och anställningar gjorts vid Samhall AB motsvarande 2,4 miljarder kronor extra under åren 2007 till 2010.

Arbetshjälpmedel och personligt biträde

Förutom olika anställningar med stöd har regeringen även gett Arbetsförmedlingen i uppdrag att lämna stöd till arbetshjälpmedel eller personligt biträde, särskilt introduktions- och uppföljningsstöd samt särskilt stöd till start av näringsverksamhet. Under 2008 fick sammanlagt 13 300 personer sådana stöd och kostnaderna uppgick då till 440 miljoner kronor.

För att arbetsgivare i större utsträckning ska anställa personer med stora stödbehov fördubblade alliansregeringen från och med den 1 januari 2009 det högsta beloppet för stöd till hjälpmedel till 100 000 kronor per år. Dessutom har stödet höjts för personligt biträde från 50 000 till maximalt 60 000 kronor per år för anställda och från 100 000 till 120 000 kronor för företagare.

Lagstiftningen kring personer med funktionsnedsättning

Lagen om stöd och service (LSS)

Som ett stöd för personer som har de mest omfattande stöd- och servicebehoven till följd av varaktiga funktionsnedsättningar finns sedan 1994 lagen om stöd och service (LSS).

Denna lag är en rättighetslagstiftning med tio angivna insatser (bland annat personlig assistans, ledsagarservice, kontaktperson och daglig verksamhet) som den enskilde har rätt till under vissa omständigheter och om denne ingår i någon av nedanstående personkretsar.

- ? Personkrets 1t med utvecklingsstörning, autism eller autismsliknande tillstånd.
- ? Personkrets 2 med betydande eller bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärn-skada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.
- ? Personkrets 3 med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

Alla som tillhör någon av dessa personkretsar har inte automatiskt rätt till insats enligt lagen. Den rätten prövas i förhållande till varje insats som den enskilde ansöker om. År 2007 var 58 000 personer beviljad någon LSS-insats. Av dessa tillhörde 46 841 personkrets 1 1691 tillhörde personkrets 2 och 8 239 stycken tillhörde personkrets 3. Som komplement till LSS finns också socialtjänstlagen (SoL) som ger personer med funktionsnedsättning rätt till ekonomiskt bistånd för att ha "en skälig levnadsnivå". Vad gäller bistånd till livsföring i övrigt finns ingen i SoL angiven särskild insats.

Daglig verksamhet

Den person som har en varaktig funktionsnedsättning, är i yrkesverksam ålder och inte utbildar sig, har idag rätt till insatsen daglig verksamhet. Denna rättighet omfattar dock bara personer inom personkrets 1 och 2. För personer inom personkrets 3 finns idag ingen rätt till daglig verksamhet enligt LSS. Risken är därför stor att denna grupp passiviseras. Dock kan personen pröva att söka sysselsättning som bistånd enligt SoL. Regeringen har också nyligen gett Socialstyrelsen i uppdrag att utforma och administrera en försöksverksamhet med meningsfull sysselsättning för personer med psykisk funktionsnedsättning inom personkrets 3. Eftersom den enskilde inte får någon lön för att delta i daglig verksamhet är det för många en förutsättning att de har inkomsten ordnad på annat sätt, till exempel genom aktivitets- eller sjukersätt-

Fel! Okänt namn på

ning. Variationen av aktiviteter inom den dagliga verksamheten är stor, bland annat traditionellt hantverk och legoarbete.

Arbetsförmedlingens insatser för unga med funktionsnedsättning idag

En del av de unga med en funktionsnedsättning som tar studenten får hjälp av Arbetsförmedlingen Unga Funktionshindrade. Oftast kommer dessa dit via remiss från olika arbetsförmedlingskontor eller skolor där personen varit elev. När den arbetslösa kommer dit görs en kartläggning av situationen och han eller hon tilldelas en handläggare som ska ge stöd i att hitta ett arbete.

Förberedande insatser

Arbetsförmedlingen kan också erbjuda så kallade förberedande insatser. Insatserna kan ha vägledande, rehabiliterande eller orienterande karaktär. Syftet är att ge den enskilde sådana färdigheter som krävs för att man ska fungera på en arbetsplats eller kunna tillgodogöra sig andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Det kan i vissa fall handla om att lära sig att passa tider eller åka kollektivtrafik. I dag kan dessa förberedande insatser pågå i maximalt sex månader.

SIUS-konsulent

Vid sidan om detta har unga personer med funktionsnedsättning också rätt till en så kallad SIUS-konsult (särskilt introduktions- och uppföljningsstöd). SIUS-konsulenterna fyller en viktig funktion när det gäller att coacha och att skola in personer på en arbetsplats. SIUS-konsulenten är även viktig för arbetsgivaren för att ge stöd om det skulle uppstå komplikationer på arbetsplatsen. Själva vetskapen om att sådan hjälp finns att tillgå kan öka benägenheten att anställa personer med funktionsnedsättning. Stöd från en SIUS-konsulent kan dock ges under högst sex månader. Det finns dock en möjlighet att få ett uppföljningsstöd av en SIUS-konsulent under det första året av en eventuell anställning.

Utvecklingsanställning

I samarbete med en arbetsgivare kan även Arbetsförmedlingen förmedla en så kallad utvecklingsanställning, som ofta ges på deltid. Arbetsgivaren ges ekonomisk ersättning enligt samma regler som för lönebidrag. Syftet med utvecklingsanställningen är att individen ska utveckla sin arbetsförmåga och därmed förbättra sina möjligheter till ett framtida reguljärt arbete. Under tiden med en utvecklingsanställning kan personen få vägledning, prova ut arbets-

hjälpmedel eller delta i kortare utbildningsinsatser. En utvecklingsanställning kan pågå under högst ett år.

Kristdemokraternas förslag

Såväl Arbetsförmedlingens insatser som den lagstiftning som finns inom bland annat LSS utgör viktiga delar i det arbete som förts för att få personer med funktionsnedsättning in på arbetsmarknaden. Vi kristdemokrater tror dock att ytterligare insatser krävs för att arbetslinjen ska omfatta även dessa personer.

Skapa en gemensam ingång

Samarbetet mellan Försäkringskassan, socialtjänsten och Arbetsförmedlingen måste intensifieras ytterligare och på sikt bör en gemensam ingång skapas. Det är ett faktum att många i dag faller mellan stolarna och att många hänvisas till olika nivåer och att ingen tar ett riktigt helhetsgrepp. Med en gemensam ingång för alla som inte kan försörja sig själva kan en helhetsbild ges och rätt åtgärd sättas in från första början. Beroende på orsak till att en person inte kan försörja sig på egen hand sätts åtgärd in och personen slussas vidare till den instans som är rätt för just henne/honom. Målet ska vara att personen så snabbt som möjligt hittar ett jobb och får en egen försörjning.

Arbetsförmågebedömning ska göras från dag ett

När en ung person med funktionsnedsättning avslutar sin skolgång bör den enskilde erbjudas stöd till arbete. Om den unge personen söker någon form av ersättning så ska denne från och med dag ett gå in i ett tre månaders program som ett första steg i att göra en bedömning av personens arbetsförmåga. Redan här kan man förstås komma fram till att personen helt saknar arbetsförmåga och därför ska bli sjukpensionerad alternativt prövas för daglig verksamhet. Detta ska gälla vid alla typer av funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga, det vill säga även för de personer som återfinns i personkrets 3 och som idag saknar rätten att prövas för daglig verksamhet enligt LSS. Genom att ge denna grupp rätt till att prövas för daglig verksamhet ges dessa personer möjligheten att bryta sin inaktivitet och träffa andra människor och, i vissa fall, ta ett första steg på vägen till ett lönearbete.

Val av arbetsförmedling genom jobbpeng

Den person med funktionsnedsättning som bedöms ha en arbetsförmåga slussas därefter vidare till val av arbetsförmedling, där såväl offentliga som pri-

Fel! Okänt namn på

vata förmedlingar ska finnas att tillgå. Dessa förmedlingar ska vara certifierade. Till detta val knyts en jobbpeng där personer med funktionsnedsättning får välja den arbetsförmedling som passar honom eller henne bäst. Jobbpengen varierar i storlek beroende på hur omfattande funktionsnedsättning personen har. Som stöd vid val av arbetsförmedling ska särskilda jobbcoacher finnas till hands. Klarar personen inte av ett arbete med stöd på den ordinarie arbetsmarknaden ska möjlighet till arbete på ett socialt företag finnas som ett alternativ.

Belöningsystem till arbetsförmedlingar som lyckas bra

För att ytterligare öka motivationen att lyckas i sitt förmedlingsuppdrag föreslår vi att arbetsförmedlingar ska få betalt efter hur väl de lyckas. Utöver pengarna som en arbetsförmedling får vid inskrivningen av en arbetssökande ska förmedlingen få betalt när den lyckas förmedla ett jobb och ytterligare en peng när personen haft jobbet en viss tid. Ju högre peng den arbetssökande har, desto högre ersättning betalas ut till förmedlingen när jobb förmedlas. Med ett sådant system belönas bra arbetsförmedlingar och förmedlingarna uppmuntras att arbeta med personer som står långt utanför arbetsmarknaden. Dagens arbetsförmedling har inga ekonomiska incitament att lyckas i sitt arbete.

Betygsättning och öppna jämförelser av arbetsförmedlingar

För att öka transparensen och konkurrensen inom förmedlingsverksamheten tror vi att en bra idé är att olika förmedlingsaktörer betygsätts och att dessa jämförelser blir offentliga. På så sätt kan den arbetslöse gå till den förmedling som lyckats bäst med att bryta utanförskapet. Med ökad konkurrens ökar också trycket på resultatförbättring.

Återkommande prövning av arbetsförmågan i daglig verksamhet

Idag är daglig verksamhet något av en slutstation för människor som har en funktionsnedsättning. Av Socialstyrelsens kartläggning framgår att i mer än hälften av landets kommuner under den senaste femårsperioden har inte någon person gått från daglig verksamhet till ett lönearbete, varken osubventionerat eller subventionerat. Detta sker trots att så många som 10 procent av dem som idag har daglig verksamhet skulle kunna gå vidare till någon form av lönearbete. För den enskilda personen som har en potential är det inte mer än rätt att undersöka möjligheten till egen försörjning. Även för den som en gång har bedömts sakna arbetsförmåga och därmed beviljats daglig verksam-

Fel! Okänt namn på

het finns det anledning att pröva med jämna mellanrum eftersom arbetsförmågan kan utvecklas efter hand. Därför föreslår vi att arbetsförmågan prövas varje år för den person som har beviljats daglig verksamhet och som bedöms vara nära någon form av arbetsmarknad. Finner man att personen saknar arbetsförmåga eller av andra skäl inte kan lämna den dagliga verksamheten ska möjligheten att kvarstå i dagligverksamhet finnas kvar.

Vi vill i detta arbete knyta jobbcoacher som är specialiserade på olika former av funktionsnedsättningar. Tillsammans med SIUS-handläggarnas hjälp ska dessa vara ett stöd för personer in i ett eventuellt lönearbete. Idag är det kommunen som ansvarar för den dagliga verksamheten, och det är därför naturligt att kommunen har det yttersta ansvaret för att en kartläggning och uppföljning genomförs.

Förläng tiden för förberedande insatser, SIUS-konsulent och utvecklingsanställning

Idag kan förberedande insatser och stöd från en SIUS-konsulent ges under en tid av maximalt sex månader. För många personer med funktionsnedsättning är detta för kort tid för att fungera på bästa sätt inom arbetslivet. Därför vill vi förlänga tiden man ska kunna få förberedande insatser samt stöd till SIUS-konsulent till ett år. Utvecklingsanställningen bör också den förlängas, från ett år till två år. Vi vill också här betona vikten av att SIUS-konsulenternas handledningsstöd ges både till personer som har en funktionsnedsättning och till de arbetsgivare som anställer dessa personer.

Bättre finansieringsmöjligheter för sociala företag

Det sociala företagandet måste stärkas i Sverige. Det utgör en enorm resurs och sysselsätter människor som annars skulle ha mycket svårt att få in en fot på arbetsmarknaden. Det finns cirka 170 sociala företag i landet som sysselsätter totalt cirka 5 000 personer. Det är mycket viktigt att dessa företag kan verka i en miljö där deras verksamhet kan utvecklas och att de får samhällets stöd. Finansieringsmöjligheterna för sociala företag måste bli bättre. Risken är annars stor att en möjlig och önskvärd expansion uteblir.

Öka antalet lönebidrag

Lönebidragen är framgångsrika och efterfrågan är större än de ekonomiska ramarna medger. Vi föreslår därför att antalet lönebidrag utökas. Det är inte minst viktigt i en tid då arbetsmarknaden är kärvar och konkurrensen om lediga jobb hårdnar. Alla arbetsgivare ska få information om vilka möjligheter som finns att anställa personer med funktionsnedsättning. Även för den enskilde arbetstagaren krävs tydlig information om vilka arbetsmarknadspolitiska stödformer som finns och vilken rätt man som enskild har till dessa. Av

Fel! Okänt namn på

flera skäl är det viktigt att se anställning med lönebidrag som ett jobb, inte främst en stödform. Dagens krav på löntagare att producera är höga och kan i många fall inte nås av en person med en funktionsnedsättning. Här måste offentligt stöd kunna gå in och kompensera skillnaden, överbrygga glappet. Det finns också skäl att ompröva tidsgränserna för lönebidraget. För vissa kan en längre giltighet, till exempel två år, innebära större chans till anställning. Fördelen är att arbetsgivaren får mer tid på sig att finna det mest effektiva sättet att organisera arbetet tillsammans med den som man får bidraget för.

Fler företag måste ta sitt sociala ansvar

För att personer med funktionsnedsättning ska kunna komma in på arbetsmarknaden i större utsträckning än idag krävs det att alla arbetsgivare gör mer för att ta emot dessa personer. Både offentliga och privata arbetsgivare behövs i detta arbete.

Flera företag har börjat tänka i banor av att vara en positiv kraft i samhället och ta emot personer med funktionsnedsättning. ICA och Max Hamburgerrestauranger är bra exempel på företag som bestämt sig för att ha en policy om att anställa personer med funktionsnedsättning. Då har det också visat sig att anställningarna påverkat övrig personal i form av förbättrad arbetsmiljö och att fler trivs på sin arbetsplats. Kristdemokraterna uppmanar fler företag att ta sitt sociala ansvar genom att aktivt välja att anställa personer med funktionsnedsättning.

Nya jobb i offentlig sektor för personer med funktionsnedsättning

Kristdemokraterna menar att kommuner, landsting och statliga myndigheter/bolag i samarbete med Arbetsförmedlingen ska föregå med gott exempel och anställa 10 000 personer med funktionsnedsättning. Vårt förslag är en fördelning som innebär 2 000 personer inom statliga myndigheter/bolag, 2 000 inom landsting/regioner samt 6 000 i kommunerna.

De exakta arbetsuppgifterna kan variera beroende hur det ser ut i olika kommuner, landsting/regioner och statliga myndigheter/bolag. Inspiration kan hämtas från exempel där kommuner använder sig av Samhall för att utföra olika slags tjänster. I exempelvis Ludvika kommun städar, tvättar och handlar Samhall inom omsorgen. Under parollen ”Fler händer i vården” levererar Samhall hjälp kring måltider, uppstigning och sänggående samt att gå promenader på såväl äldreboenden som via hemtjänsten. På så sätt kan vårdpersonal inom äldreomsorgen och hemtjänsten fokusera på vårduppdraget. Andra kommuner som använder sig av liknande tjänster är Gällivare, Hallstahammar och Stockholms kommun. Andra uppgifter kan handla om markskötsel (gräsklippning, snöskottning, sandning och skräpplockning) eller fastighetsskötsel (exempelvis vaktmästeri, trappstädning, underhåll med mera).

Fel! Okänt namn på

Det kan även vara universitets- och högskolutbildade personer med funktionsnedsättning som kan arbeta som till exempel handläggare, ekonomer eller konsulter. Det kan också handla om värdar och service inom transportsektorn. Listan kan göras lång.

Stockholm den 21 oktober 2010

Désirée Pethrus Engström (KD)

Anders Sellström (KD)